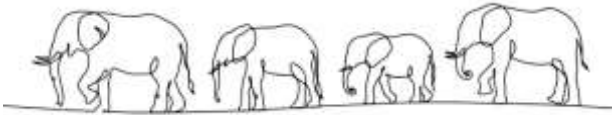

Konferenciaprogram

Péntek, szeptember 23.

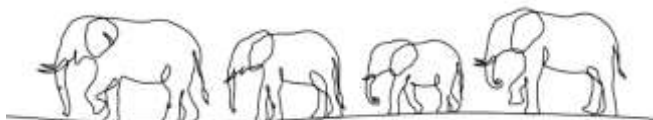
12:00-13:00 Regisztráció	
13:00-13:30 Megnyitó: Prof. Gyenge Zoltán, SZTE BTK dékánja. A harmadik alkalommal odaítélt KAFFKA MARGIT-DÍJ nyertesének laudációja, a díj átadása.	
13:30-15:30 Plenáris (Moderátor: Kérchy Anna) Jabloncay Tímea: Az emlék(ezet)ek transznacionális utazásai Bruck Editnél Gera Judit: Egy elfelejtett iskola (osztály)képei Zsadányi Edit: A feminista queer narratológia koncepciói és az apaság kérdése Kertész Imre <i>Kaddis a meg nem születet gyermekért</i> c. regényében Kérchy Vera: Az emlékezet derítőfénye az <i>Aurora Borealis</i> ban	
15:30-16:00 Kávészünet	
16:00-18:00 Párhuzamos szekciók	
Irodalom (Moderátor: Zsadányi Edit) Bolemant Lilla: Elveszett hagyatékok Kérchy Anna: Traumatikus memóriagyakorlatok kortárs nőírók korporeagrafikus metafikcionális múzeumregényeiben Katona Eszter: Egy száműzött politikusnő alakjának rekonstruálása két mai spanyol drámában Tóth Zsófia Anna: Emlékezet és múltrekonstrukció Alice Munro <i>The Progress of Love / A szeretet újta</i> c. novellájában	Film (Moderátor: Federmayer Éva) Kovács Ágnes Zsófia: Az érzelmi emlékezet motívumai S. Takács András és Cseke Eszter <i>Auschwitzban született</i> (2020) c. dokumentumfilmjében Tóth Andrea: A láthatatlan múlt nyelve Benda Mihály: George Sand életei (Az író nő életútjának filmes feldolgozásairól) Molnár Csilla: A feledés vizuális reprezentációi Christos Nikou: <i>Almák</i> (2020) c. filmjében
18:00-19:30 Fogadás/Vacsora	
19:30-20:30 Kerekasztalbeszélgetés kortárs női testrepresentációkról Eperjesi Ágnes <i>Érezze megtiszteltetésnek</i> (2022) c. könyve kapcsán (A szerzővel beszélget Barát Erzsébet és Tatai Erzsébet)	
20:30-21:00 Andrea Zittlau & Fajgerné Dudás Andrea: Feeding on Memories (performansz)	

Szombat, szeptember 24.

9:00-10:30 Párhuzamos szekciók	
Politika/Társadalom (Moderátor: Annus Irén) Barát Erzsébet: Választásaink tétje az önreflexió Berán Eszter: Szélsőjobboldali mozgalmak a nyugati világban Huszár Ágnes: A testvérháború emlékezeti háttere	Popkultúra (Moderátor: Tóth Zsófia Anna) Jéga-Szabó Krisztina: Új szeretetvallás, avagy George Michael's freedom és a popkulturális emlékezet Szabó Eszter Ágnes: Nőkép Magyarországon a rendszerváltás előtt a női popzenei előadók dalszövegeinek tükrében Taskovits Viktória: Vizuális napló, autofotográfia
10:30-11:00 Kávészünet	
11:00-13:00 Párhuzamos szekciók	
Önéletrajz/Memoár (Moderátor: Kovács Ágnes Zsófia) Kövér-Van Til Ágnes: A női Holokauszt trauma kutatásának küzdelme a nők tapasztalatának legitim megszólaltatásáért Federmayer Éva: A memoár mint a női emlékezés mikorrhizális hálózata Suzanne Simard <i>A bölcs erdő titkai</i> c. életírásában Urbanik Tímea: Női napló férfi olvasója/írója Strickland-Pajtók Ágnes: A feminizmus és emlékezet sajátos megjelenései Báró Orczy Emma önéletírásában	Genderkutatás (Moderátor: Barát Erzsébet) Takács Erzsébet: Genderkutatás a hetvenes évek Magyarországon. Örökség és kitekintés Verebes Ingrid: A magyarországi családszociológia tudománytörténeti kérdései Hidasi Judit: Női példaképek kulturális meghatározottsága japán példák alapján

13:00-14:00 Ebéd	
14:00-16:00 Párhuzamos szekciók	
<p>Művészettörténet (Moderátor: Zámbóné Kocic Larisa) Tatai Erzsébet: Háborúban megerőszkolt nők emlékezete Kapus Erika: Czóbel Minka emlékalakjának megköltése és újratereztése, avagy mítoszteremtés nyomtatásban és online platformokon Moise Gabriella: Jeanne Duval nyomában: A „fekete múzsa” újraértelmezése Maud Sulter nőművészettörténetében Szélpál Lívía Klára: George Floydra emlékező falfestmények mint emlékezet helyei</p>	<p>Queer (Moderátor: Tóth Andrea) Gyárfás Judit: Queer ellenállási stratégiák múltban és jelenben Bereczki Medárda: A <i>The L Word</i> sorozat a magyar queer identitású emberek egyéni és kollektív emlékezetében Simon Lehel Alpár: Queertörténetek és emlékezet Magyarországon</p>
<p>16:00-16:30 Közönségdíj-szavazás & díjátadás / NYIM18 „Wonder Woman”, a legjobb előadásnak járó közönségdíj (átadja: Kérchy Anna, nyim16 konferencia díjazott) / NYIM18</p>	

Konferenciaelőadások összefoglalói (abc sorrendben)

Barát Erzsébet

SZTE, TNT & CEU Gender Studies Dept.

Választásaink tétje az önreflexió: A 'gender' és 'szexualitás' fogalmaink „domesztikálása” vagy hatalmi vetületeinek felvállalása, újragondolása

A konferencia tágabb kérdését, a mi vezérli emlékezetünket kérdést mindenekelőtt a mai társadalmi, kulturális helyzetből kiindulva kell/lehet vizsgálni. Milyen elméletek, fogalmak, milyen korábbi paradigmák lehetnek potenciálisan hasznosak számunkra: mind a társadalmi és kulturális jelenségek, folyamatok vizsgálata során, mind pedig ennek kapcsán önmagunk kutatási témaválasztásait, kérdésfelvetéseinek tétjeit vizsgálva. Kritikai reflexió, számvetés csak a domináns nézőpontból elmozdulva lehetséges, ami a Foucault-i genealógiák felállítását, az ideológiák működtetésének/működésének feltérképezését eredményezhetik s nem valamilyen historizálást. Konkrét, reprezentatív példaként a 2022-es parlamenti választások politikai csatározásiban (ismét) kitüntetett szerepet kapott 'gender-ideológia' stigmatizációs gyakorlatát vizsgálom, ami az összefoglaló írásának pillanatában, 2022. június közepén új erőre kapott az ELTE Tanító- és Óvónőképző Karának "gender érzékenyítő" programja ellen aláírást gyűjtő két szervezet akciója nyomán. A nemzetközi ultrakonzervatív szervezet magyarországi tagszervezete, a CitizenGo és a 2021-ben Magyarországon bejegyzett, immáron 'saját', kormány által támogatott 'civilszervezetünk' a Védett Társadalom Alapítvány indított útjára. Mely elődeinket lehet és érdemes újraolvasni, vagy újraértelmezni, milyen tudománypolitikai küzdelmek és társadalmi küzdelmek tapasztalataiból tudnánk erőt meríteni és eredményesen harcolni a jelenleg zajló teljes ellehetetlenítést megálmódó hatalmi közegben? Bárhova is tekintek, egyik elődünk sem azért lépett fel a tudományos elemzés igényével, mert „megúszni” igyekezett volna azt, amit saját kora releváns harcának látott.

Benda Mihály

Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Irodalomtudományi Intézet

George Sand életei. (Az író nő életútjának filmes feldolgozásairól)

George Sand legendás karaktere, szivarjai, férfi ruhái és viharos szerelmi viszonyai már a 19. századi írókat is megihlették. Nemcsak a korabeli sajtó tudósított anekdotákat az életéről, de Musset is emléket állít neki A század gyermekének a vallomása című regényében. Itt Sand egy idealizált női figuraként jelenik meg. Válaszként az író nő Ők ketten című önéletrajzi regényében független festőnőnek ábrázolja magát. A huszadik században sem lankadt az érdeklődés az író nő irányában nem csupán életrajzi regények születnek róla (Vicomte de Spoelberch de Lovenjou: *Az igazi történet róluk* (1897), Charles Maurras: *Velencei szerelmesek* (1902), Antoine Adam: *A velencei kaland titka* (1938)) több életrajzi film is megőrökíti az alakját. A George Sand-ról szóló filmek elég egyoldalúan csak a szerelmes asszonyt ábrázolják. Az 1934-es *La Chanson de l'adieu (A búcsúének)* valójában Chopinről szól, és nem az író nőről. Ugyancsak a Chopin-szerelmet mutatja be James Lapine *Impromptu* (1991) és Andrzej Zulawski: *La Note bleue* (1991) című alkotások. A másik jó ürügy George Sand-t filmen szerepeltetni Liszt Ferenc. A zeneszerzőhöz fűződő barátságát is több film ábrázolja. (Charles Vidor: *Les Rêves d'amour* (1947), George Cukor: *Bal des adieux* (1960)). Ezeknek a filmeknek a főszereplője a zeneszerző és George Sand figurája inkább a korszak tablóját díszíti. Mindhárom nagy szerelmét (Jules Sandeau, Musset és Chopin) próbálja egy filmbe belezsúfolni a *George qui?* (1973) című film. Talán Diane Kurys: *Az évszázad gyermekei* című műnek (1999) sikerül a legárnyaltabb képet festeni az író nőről, és megőrökíteni az alkotót is.

Berán Eszter

PPKE BTK Pszichológia Intézet

Szélsőjobboldali mozgalmak a nyugati világban: hogy kapcsolódik a mediában való megjelenés növekedése a szélsőjobbot érintő normalizáló vélekedésekhez és személyes attitűdökhöz

További szerzők: Hema Preya Selvanathan, Stylianos Syropoulos, Winnifred Louis, Levi Adelman, Aphrodite Baka, Christina Bauer, Anna Baumert, Maja Becker, Michał Bilewicz, Peggy Chekroun, Tobias Greitemeyer, Bettina Hannover, Theresa Heibel, Inga Jasinkaja, Peter Kardos, Mengyao Li, Torun Lindholm, Steve Loughnan, Maria Paola Paladino, Daniel Rovenpor, Kathrin Sadus, Jeroen Vaes, Alain Van Hiel, Martijn van Zomeren, Maykel Verkuyten, & Bernhard Leidner

A szélsőjobboldali mozgalmak fokozott terjedése több országban felveti a kérdést, hogy a többségi társadalom miként reagál ezekre a változásokra. Kutatásunkban azt vizsgáltuk, hogy a szélsőjobb médiában való megjelenésének növekedése hogyan kapcsolódik a szélsőjobbot érintő normalizáló vélekedésekhez és személyes attitűdökhöz. 15 nyugati országban vettünk fel adatokat ezzel kapcsolatban (N = 2576), az aktuális jobboldali mozgalmak iránti attitűdökre fókuszálva. Hipotézisünk az volt, hogy a nagyobb fokú média megjelenés kapcsolódik a szélsőjobbról feltételezett nagyobb elterjedtséggel (magas leíró normákkal), és nagyobb feltételezett elfogadottsággal (magas előíró normákkal). Továbbá feltételeztünk két eltérő kapcsolódási módot: 1) Fenyegtettség választ, amely során a nagyobb feltételezett elterjedtség a szélsőjobb felé irányuló negatív attitűdhöz kapcsolódik, valamint 2) normalizációs választ, melynek során a nagyobbaként vélt elfogadottság a szélsőjobb iránti pozitív attitűddel társul. Eredményeink azt mutatják, hogy a nagyobb média megjelenés konzisztensen összefüggést mutatott a szélsőjobb nagyobbaként vélt elterjedtségével, de nem az elfogadottságával. A különböző országokban ez a kapcsolódás a normalizáló vélekedések és attitűdök között nagy változatosságot mutatott, inkább a fenyegtettség felé eltolódva a normalizációhoz képest. Eredményeink megerősítik a szélsőjobb médiában való szereplésének lehetséges összefüggését a társadalom normatív mércéjének alakulásával.

Bereczki Medárda

Debreceni Egyetem Angol-Amerikai Intézet, Észak-amerikai Tanszék

A *The L Word* című sorozat a magyar queer identitású emberek egyéni és kollektív emlékezetében

A *The L Word* (magyarul: L) egy 2004 és 2009 között futó amerikai-kanadai drámasorozat, szinkronizált változatát egy magyar kereskedelmi adó is sugározta 2005-től 2010-ig. Népszerűségét világszerte leginkább annak köszönheti, hogy a televíziózás történetében elsőként helyezett középpontba leszbikus és biszexuális női karaktereket, a szereplők egymáshoz való viszonyára és kapcsolatára felfűzve az eseményszálakat. A sorozat 2000-es évekbeli relevanciája, mint úttörő queer reprezentáció, ami egy Los Angeles-i queer baráti társaság mindennapjait követi, valamint a napjainkban jelen lévő queer tartalmak médiakorlátozása jegyében felmerül, milyen szerepet tölt be a *The L Word* a magyar queer identitású emberek egyéni és kollektív emlékezetében. Továbbá, annak ellenére, hogy a sorozat számos problematikus aspektussal rendelkezik (többek között a férfi nézőpont alkalmazása, a biszexuális emberek félre- és alulreprezentálása, vagy a transzfóbia), megfogalmazódik a kérdés, miszerint megtalálható-e a nosztalgia érzete az érintett nézőközönség körében és milyen mértékben. Az előadásomban kérdőívek és félig strukturált

mélyinterjúk segítségével térképezem fel a sorozat jelentőségét magyar queer identitású emberek egyéni és kollektív emlékezetében, melyek a sorozatbeli identitásreprezentációra, a problematikus, kínos, valamint megerősítő jelenetekre fókuszálnak. Továbbá, a sorozat közösségépítő- és formáló tulajdonságát is elemzem internetes fórumokon, illetve blogokon keresztül.

Bolemant Lilla

Womanpress Kiadó, Phoenix Polgári Társulás

Elveszett hagyatékok

Elfelejtett írók után kutatva az elveszett hagyaték fogalmával két szempontból is szembesültem. Az egyik az irodalmi felejtés, a kánonból való kihagyás vagy kiírás jelensége, ami máig oka annak, hogy ismeretlenek a nagyközönség, az olvasók és a diákok számára azok az írók, akik a maguk korában nagymértékben hozzájárultak az irodalom fejlődéséhez, és aktív részt vállaltak az irodalmi életben. A hagyaték fogalmának második jelentése a valódi, tárgyi jelentés. Kutatásaim során gyakran akadályozott a tárgyi hagyatékok hiánya. Mintha az írók hagyatékát sem a lezármazottaik, sem az egyébként elhivatott könyvtárosok és levéltárosok sem tartották volna fontosnak. Így tűnt el rengeteg fontos kutatási anyag, kézirat, feljegyzés, levelezés. A személyes és az irodalmi felejtés összefüggéseit próbálom feltárni az általam kutatott írók esetében, akik különféle okokból kisebbségi helyzetben voltak kénytelenek alkotni (emigráció, határváltozások, menekülés, családi helyzet). Menyhért Anna szerint a visszamenőleges hagyományépítés a garancia arra, hogy a mai női irodalom nem felejtődik el, egyúttal pedig beépíthetjük az irodalomról alkotott tudásunkba, az irodalomtörténeti kánonba és az iskolai tankönyvekbe. Ehhez szeretnék előadásommal is hozzájárulni.

Fajgerné Dudás Andrea és Andrea Zittlau

MKE DLA és lecturer of literature and cultural analysis in the American Studies department at the University of Rostock, Germany

Feeding on Memories -- a collaborative art project by Andrea Júlia Fajgerné Dudás and Andrea Zittlau

For the upcoming conference on feminism and memory, we would like to join forces and create a performance that embraces both our focus on food and memory. With her project on the commemoration of forced labor of women during WWII, Andrea Zittlau questioned patriarchal ways of monumentalizing events without creating a living memory. She continues to collect eatable plants from sites of former concentration camps and forced labor and turns them into preserves, tea and other

eatable items to share. Andrea Júlia Fajgerné Dudás has worked with food in several of her projects as well, focusing on the female body and the abject, triggering our senses and questioning gender norms.

For the conference, we plan to collaborate offering a meal of memories by collecting plants from historic sites, especially connected to the history of Szeged's witch burnings. We will then share our foodventures with the audience in interactive manner, ideally on Friday afternoon and encourage discussions about the body, memory, and gender, radicalizing commemoration in feminist manners.

Federmayer Éva

ELTE Angol-Amerikai Intézet

A memoár mint a női emlékezés mikorrhizális hálózata Suzanne Simard *A bölcs erdő titkai* című életírásában

Suzanne Simard, a kanadai University of British Columbia erdészetökológia professzora *Finding the Mother Tree: Discovering the Wisdom of the Forest* (Knopf, 2021) címmel megjelent könyvét azonnal követte magyar kiadása Dr Molnár Csaba fordításában (Open Books Kiadó). Memoárjában Dr Simard – mára nagy horderejűnek tekintett – kutatási eredményeit tárja a magyar olvasók elé, amelyek az erdők gombahálózatának jelentőségén túl magukat az erdőket is mint csomópontok és hálózataik rendszerét határozza meg. Kutatási eredményeit népszerűsítő kifejezéssel élve Simard (a neves biológus, David Read megnevezését felhasználva) a *wood wide web* (erdő-világ háló) neologizmussal arra hívja fel a figyelmet, hogy a globális felmelegedés ökológiai katasztrófasorozataival szembeszállva az ember és erdő egymást támogató rezilienciája egy merőben másfajta tudományos és etikai felismerés alapján érhető csak el. Simard könyvét előadásomban olyan szöveggént értelmezem, amely a *kreatív tényirodalom* retorikai terében több kifejezési forma metszéspontjában, *női fejlődéstörténet*be ágyazódó memoárként konstruálódik. Ily módon szövege kivételes lehetőséget kínál arra, hogy a szerző tudományos felfedezésének személyes, családi történetekkel keretezett női narratívájával is megismerkedhessünk. Kimutatom, hogy az emlékezetpolitika *mikorrhizális hálózat*a Simard narratívájában az ökofeminizmus(ok) diszkurzív terére is reflektál, sőt mozgósítja azokat a nagyközönségnek szánt kulturális sztereotípiákat is, amelyek saját tudományos és személyes női túléléstörténetét a (cisz)nőiség anyasághoz kapcsolódó trópusaihoz közelíti, ám azok revízióját is sejteti.

Gera Judit

ELTE BTK Néderlandisztika Tanszék

Egy elfelejtett iskola (osztály)képei

Marianne Hirsch és Leo Spitzer *School Photos in Liquid Time* című könyvükben (Seattle: University of Washington Press, 2020) egy méltatlanul elfeledett műfajt, az iskolai csoportképeket hozzák vissza a kulturális emlékezetbe. Ezek közül is azokat, amelyek szélsőséges történelmi és politikai helyzetekben – üldöztetés, háború, elnyomás, idegengyűlölet – keletkeztek. Ennek kapcsán többek között a következő kérdéseket fogalmazzák meg: mi volt ezeknek a képeknek a funkciója? Kik voltak megcélzott szemlélői? Hogyan gazdagíthatják ezek a fotók az elnyomásról, az ellenállásról és a fotográfiáról mint a kulturális emlékezet közvetítőjéről szerzett ismereteinket? Hogyan olvashatjuk ezeket a fényképeket? Ilyen és ehhez hasonló kérdések kapcsán hívok vissza a kulturális emlékezetbe egy szintén méltatlanul elfelejtett pedagógust, Lázár Piroskát (1882-1944), az annak idején óriási népszerűségnek örvendő színész, Beregi Oszkár feleségét, akinek leánygimnáziuma a második világháború alatt elsősorban (de nem kizárólag) zsidó növendékek számára jelentett tanulási lehetőséget a számukra egyre inkább beszűkülő politikai és kulturális térben. A Személynök (ma Balassi Bálint) utca 21-es szám alatti magániskolájában rendszeresen készültek iskolai csoportképek. Az előadás, amellet, hogy vázlatosan bemutatja Lázár Piroska pedagógiai tevékenységét, Hirsch és Spitzer kérdésfeltevésai alapján olvassa a leánygimnázium iskolai csoportképeit: mennyiben tükröződik bennük a kor, amelyben készültek, mit tükröznek az arcok és az egyenruhák, hogyan hathatnak e képek a mai Magyarországon élő leszármazottakra, működtetésbe hozzák-e vajon a postmemory (Marianne Hirsch) néven elhíresült jelenséget a képek ezen szemlélőiben?

Gyárfás Judit

Wesley János Lelkészképző Főiskola

Queer ellenállási stratégiák a múltban és a jelenben - Előadásomban szeretném megvizsgálni, hogy a jelenlegi magyar T(otalitárius)-Teológiák (Althaus-Reid) közepette milyen túlélési stratégiákat adhat a queer teológia, milyen utakat rajzol ki? Hogyan lehet a queer teológia előzményeiből, a meleg felszabadítási mozgalmak, és más ellenkultúra-mozgalmak történetéből ellenállást tanulni, és hogyan lehet ezt helyivé tenni (ez utóbbira példa a nem túl hosszú ideig működő Buzi Újhullám)? A queer normatívval szembenálló és ellenálló, szubverzív és transzformatív potenciálját hogyan lehet „az elnyomás, a privilégiumok és stigmatizáció többszörösen összetett működésmódjai körül” (Tonstad) tevékenykedő queer teológiaként alkalmazni? Mit

lehet a „domináns androcentrikus hagyomány pereméről” megszólaló feminista teológiától tanulni, amely a különböző szabályokat, fogalmakat, és a centrum gyakorlatait megkérdőjelezve ellenállást és átalakulást céloz meg: nem csak a peremen levőkét, de az egész konstrukciót? (E. Johnson)

Hidasi Judit

Budapesti Gazdasági Egyetem

Női példaképek kulturális meghatározottsága japán példák alapján

A japán társadalomban a nőkhöz és a női szerepekhez való viszony és elvárások a történelem folyamán számos átrendeződésen mentek át. A napjainkban posztmodernnek aposztrofált japán társadalomban a társadalmi szerepvállalások alakulásához képest a viszonyítási origó-t a Meiji kor-hoz (1868-1912) visszanyúlva jelöljük ki, és így az elmúlt másfél évszázad ikonikus női szereplőiből vonultatunk föl néhányat. Ezeknek a társadalom és közgondolkodás szempontjából meghatározó hatással bíró japán nőknek az értékrendje és életútja más pályán haladt, mint aminek a nyugati demokráciákban tanúi lehettünk. Következik ez a japán mentalitást és társadalmi normákat döntő módon befolyásoló konfucianus örökségből, a sajátos japán történelmi múltból és a modern Japánra oly nagy befolyást gyakorló nemzetköziesedési folyamatokból. Tehát azok a női példaképek, akik a japán társadalom egyes fejlődési szakaszaiban etalonként jelentek meg, valószínűsíthetően nem szolgáltak volna példaképül más kortárs társadalmakban. Az előadás boncolgatja azokat a kulturális meghatározottsági tényezőket, amelyek ezt a fajta sajátos szelekciót elősegítették. A japán női példaképek bemutatásánál törekszünk a minél szélesebb spektrum figyelembe vételére – így a politika, oktatás, tudomány, sport, művészet, gazdaság és irodalom területéről is válogatunk emblematisz személyiségeket. Noha a női ikonok és fontos társadalmi szereplők száma arányaiban jóval kisebb, mint más modern társadalmakban, de hatásuk annál inkább figyelemre méltó.

Huszár Ágnes

ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola

A testvérháború emlékezeti háttere

Amikor 2022 februárjában Oroszország támadást indított Ukrajna ellen, sokaknak eszébe jutott Jevtusenko 1961-es verse: Хотят ли русские войны? Azt gondolták, hogy nem az orosz emberek akarták a háborút, hanem Oroszország hatalmi centruma, név szerint Vlagyimir Putyin. Közben kiderült, hogy az orosz háborús propaganda tömegeket állított a megszállók oldalára, még Magyarországon is. Ironikus módon

éppen az lett a háborús retorika fő fegyvere, amely Jevtusenko versében a háborúellenesé volt. A költő a névtelen sírban nyugvó orosz katonára, a nagy honvédő háború – ahogy az oroszok nevezik – katona áldozataira utalt. Ők életüket adták a békéért, fiaik, unokáik ragaszkodnak ehhez. Az orosz propaganda már 2014-ben, amikor a Krím-félsziget elfoglalását azzal indokolta, hogy Oroszországnak „spirituális joga van a Krímre”. A putyini agitáció jogfolytonosságot akar teremteni a keleti Oroszország és a mai Oroszország között. E szerint a logika szerint Ukrajna „nemlétező állam”, Oroszországnak joga, sőt kötelessége a déli területek visszafoglalása. A putyini propaganda „honvédővé” stilizál egy jogtalan területszerző akciót. A másik hatás fogása a megtévesztő manipulációnak a nácikra, a fasisztákra való utalás. Putyin az általa különleges műveletnek nevezett okkupációt „nácitlanítás”-nak nevezte. Az előbbiekkal összefüggésben az orosz közbeszédben nincs durvább szó a „náci”-nál, a „fasisztá”-nál.

Ukrajna megtámadásának tömeges elfogadottsága bizonyítja, hogy milyen könnyen lehet átfordítani kommunikációs az emlékezeti sablonokat embertelen célokra.

Jablonczay Tímea

Milton Friedman Egyetem

Az emlék(ezet)ek transznacionális utazásai Bruck Edithnél (*Ki téged így szeret, Tranzit, A látogatás*)

Előadásomban a transznacionális feminista irodalomtudomány és transzkulturális/transznacionális memóriakutatás elméleteire és perspektívájára építve Bruck Edith (1931) korai holokauszt emlékezeti munkáit (*Ki téged így szeret*, 1958, 1964); *Tranzit*, 1978, 1988, és a róla készült portré-dokumentumfilmet (*A látogatás*, B. Révész László, 1981) kapcsolom össze egymással. A sokféle lokális (traumatikus) múlt (Tiszakarád, náci koncentrációs táborok, Csehszlovákia, Izrael, Olaszország) többször és sokféleképp mediatizálódik. Bruck Edith, aki maga is transznacionális szerző - magyar holokauszt-túlélőként Csehszlovákiában, Izraelben élt, 1954 óta Olaszországban élő világhírű író – munkáiban olyan poétikát dolgoz ki, amelyben a diaszpóra-tudat sajátossága a traumatikus eseményekkel, az elveszített otthonnal, a megaláztatással, a holokauszt emlékezetével, a családon belüli bántalmazással kapcsolódik össze, lokálisan sajátos módon – egy transznacionális térben - konstituálódik. Előadásomban a három emlékezeti munka szoros összefonódását transznacionális szempontból vizsgálom: a traumatikus tapasztalatok médiumok és fordításokon keresztül milyen emlékezeti aktusokat mutatnak be, a többnyelvűség és médiumhasználat hogyan járulnak hozzá a többirányú múlthoz kötődő emlékezeti aktusok működéséhez; valamint az 1960-70-80-as években született emlékezeti munkákban megjelenő többszörös fordítások (magyar fordításhoz

és kontextushoz speciálisan kapcsolódva, különböző médiumokon keresztül) során történeti viszonyrendszerben hogyan teremődik meg a traumatikus (lokális) múlttal való szembenézés kényszere.

Jéga-Szabó Krisztina

ELTE

Új szeretetvallás, avagy George Michael's freedom és a popkulturális emlékezet

A retro térhódításával a kulturális emlékezet korszakába lépett a popkultúra is. Ezt az új és izgalmas területet közelítem meg előadásomban. Témám a homoszexuális identitás megjelenítése a popkultúrában az emlékezet és a kultusz eszközeinek felhasználásával. Gondolatmenetem elsősorban a queer studies identitáspolitikai vizsgálódásainak kereteibe illeszkedik.

1992. április 20-án a Wembley-stadionban nagyszabású emlék-koncert került megrendezésre Freddie Mercury, a nem sokkal korábban AIDS-ben elhunyt énekes tiszteletére, a koncert-bevételét is az AIDS-betegek segélyezésére fordították. A koncert legemlékezetesebb előadásaként tartják számon a kritikák George Michael Somebody to Love-interpretációját. Előadásom alapvetően azt vizsgálja, hogy G.M. korábban határozottan a heteroszexuális paradigmához igazított popkulturális imidzsének átforgalmazásában milyen szerepet játszott az emlékezet-politika.

Tézisem szerint a pályája során több arculatváltást is végrehajtó énekes, dalszerző a nagy gay-elődökhöz való kapcsolódás gesztusain keresztül, egy új szabadság-fogalom (ld. még elsősorban a Freedom című szám) kialakításának segítségével formálta át alkotói identitását. G.M. a 90-es évek első felében fokozatosan alakítja ki queer politikáját, és távolodik el korábbi a heteroszexuális paradigmához kötődő imidzsétől. Új szeretetvallásnak neveztem el azt a képzetkört, amelyben a művészek közötti összetartás (Elton John, Freddie Mercury), valamint a közönséggel, vagyis a befogadóval való összetartozás témáján keresztül képes artikulálni új művészi identitását.

Kapus Erika

MTA Könyvtár és Információs Központ

„Nézzenek csak rá közelebbről az urak!” Czóbel Minka emlékalakjának megköltése és újrateregetése, avagy mítoszteremtés nyomtatásban és online platformokon

Hamis képünk van Czóbel Minkáról. Egy 1970-es években megjelent kötet fotója kapcsán terjedt el a mítosz, hogy csúnya nő volt. A mítosz lényege azonban nem az író külseje; a kép köré szövődött, ám kerek történetté állt össze: herstory a magányos, írói

pályáján sikertelen, ezért vidéken tengődő vénlányról. Egy másik fotó, amit ma az első találatok között kapunk róla a legelterjedtebb keresőmotorral, nem őt ábrázolja. A 2010-es évek óta terjedő hamis "ellenfotó" a korábbi mítoszt hivatott felülírni: egy szép nőt ábrázol. Czöbel költészetét gyakran az e fotók mentén teremtődő narratívák felől értelmezik. Az első kép nyomtatásban terjedt és a hagyományos irodalmi fórumokon íródott rá a történet, a második egy online irodalmi blogról indult, s azóta maga a kép, és a kép mentén születő új narratíva egyre több platformon ismétlődik folyamatosan. Előadásom azt a folyamatot járja körül, hogyan teremti meg, hagyja sorsára, majd kelti újra életre az irodalmi emlékezet, illetve az irodalomtörténet-írás egy író alakját. Milyen attribútumokkal ruházzák fel őt, akit az elfeledett szerző paradoxona is elér: az emlékezés gesztusa úgy próbálja kiragadni a feledésből, hogy újra és újra elfeledettként aposztrofálja. Hogyan sebződik meg ez az alak, s hogyan ismétlőnek a neméhez és szexuális irányultságához kötődő stigmatizációs gesztusok? Hogyan válik szövegeitől teljesen függetlenül előbb magányos boszorkánnyá, majd leszbikus ikonná alakja?

Katona Eszter

Szegedi Tudományegyetem

Victoria Kent alias Madame Duval. Egy száműzött politikusnő alakjának rekonstruálása két mai spanyol drámában

A XXI. századi Spanyolországban kitüntetett figyelmet kap a nemek közötti egyenlőség kérdése, a nők helyzete azonban korántsem volt ennyire ideális az előző évszázadban. A II. Köztársaság (1931–1936) alatt született intézkedések ugyan igyekeztek javítani a nők helyzetén, a polgárháború (1936–1939), majd a Franco-diktatúra (1939–1975) rögtön el is törölte ezeket a vívmányokat. A harmincas években a női választójog kapcsán kialakult vitában vált ismertté Victoria Kent, aki 1924-ben az első női ügyvédként került be a madridi ügyvédi kamarába, majd 1931-ben parlamenti képviselő lett a Radikális Szocialista Párt színeiben. Az ő emlékezetét őrzi két mai spanyol dráma (J. López Mozo: *Kitépett gyökerek [Las raíces cortadas]*; M. A. Morales Montoro: *Madame Duval valódi személyazonossága [La verdadera identidad de Madame Duval]*), melyek rekonstruálják a leszbikus nő alakját és pályafutását a madridi évektől kezdve, a párizsi száműzetésen át egészen a New York-i letelepedéséig és Louise Crane-nel való párkapcsolatáig. Az említett színdarabok a spanyol kortárs drámán belül az emlékezet színháza (teatro de la memoria) elnevezésű irányzathoz tartoznak, melynek célja a XX. század két meghatározó spanyol traumájának – a polgárháborúnak és a diktatúrának – a feldolgozása. „A színház az emlékezet művészete” (Juan Mayorga) kijelentéssel maximálisan egyetértve az előadás olyan

kérdéseket igyekszik körbejárni az említett spanyol darabok segítségével, mint a történelmi emlékezet, a női identitás, valamint a másság felvállalása.

Kérchy Anna

Szegedi Tudományegyetem

Emlékezni a felejtésre. Traumatikus memóriagyakorlatok kortárs nőírók korporeografikus metafikcionális múzeumregényeiben

Előadásomban kortárs nőírók fikcionális múzeumábrázolásainak elemzésére vállalkozom – Chloé Aridjis, Donna Tartt, Ali Smith regényeiben. Amellett érvelek, hogy nem csupán a szövegek cselekményét szervezi valamiféleképpen a műalkotásokhoz és művészeti intézményekhez való kulturálisan kódolt viszonyulásaink tematizálása, de a muzeális tekintet ugyanakkor – mint hagyományosan fegyelmező, eltárgyasító ám önreflexivitásban alanyiség-képzésre is képes technológia – posztmodern narratológiai stratégiává is avanzál. A festmények felületén és a szövegszövet testén rejülő repedéseket a nézettben rejülő lát(hat)atlannal társítva, az olvasót folyamatos revízióra, újrakeretezésre, visszanézésre ösztönzi. A korporeografikus metafikcionális múzeumregényként definiált vizsgált szövegek ellentmondásosságukban viszik színre a posztmodern feminista szubjektumelméletek sajátosságait: egyrészt a centralizált rendszerek felbomlasztását sürgetve a karteziánus én széthullását tematizálják, másrészt a cselekvő-gondolkodó szubjektum önazonosságában elismert ágenciáját követelik vissza a hegemonikus hatalmi rendszerben jogfosztott, marginalizált, másikként tételezett kisebbségek számára. A tudatba betüremkedő traumatikus emlékfoszlányok és testérzetek nyomán kérdő, kételkedő, félreemlékező beszédmódban körvonalazódó szubjektummodellt hangsúlyozottan muzeális térben, mint a felidézés-felejtés-reinvenció terében artikulálják, egymásba fonódó külső és belső képek forogtatásában.

Kérchy Vera

SZTE BTK

Az emlékezet derítőfénye az *Aurora Borealis*ban

Mészáros Márta legutóbbi, 2017-es filmje a nagy történelmi narratívák kisbetűs részének, a világháborúk „melléktermékeinek”, a megerőszakolt nők gyerekeinek állít emléket egy olyan történeten keresztül, mely magának az emlékezésnek a nehézségeit problematizálja. A klinikai halálból visszatért, élete végén járó Mária (Törőcsik Mari utolsó filmes alakításában) Olga lányának tárja fel származása valódi, az eddig ismerttől eltérő történetét. A múltidézés olyan traumákat érint, melyek újraélése látványosan próbára teszi a tanúságtevőt, a felidézés fájdalma első sorban a nyelvi

kifejezés képtelenségében tükröződik. Bár a múltidézéssel járó film-a-filmben szerkezet a játékfilmes tradíciót tekintve nem újdonság, feltűnő, hogy a visszaidézett képeket nem kíséri hangalámondás, Mária mondattöredékeit, értelmetlen szavait egyszerűen csak felváltja, helyettesíti a „belső film”, mely Olga (és a néző) számára a meglepő igazságot hivatott feltárni. Így bár a játékfilmes stílus alapján a történet rekonstruálhatónak tűnik, múlt és jelen, igaz és hamis koordinátái kijelölhetők, a feltűnő szakadás kép és nyelv, látás és beszéd, élmény és értés között (Olga bizonytalan „nézői”-hallgatói pozíciója) el is idegeníti az illúziórealizmus filmes eszköztárát. Így bizonytalanává válik az is, hogy a korábbi én fiatalabb színésznővel való helyettesítése a bevett filmes konvenció szerint olvasandó-e vagy annak kifejeződéseként, hogy „a tanúságtétel szubjektuma konstitutív módon meghasadt” (Agamben), a tanú mindig annak a nevében beszél, aki nem tud beszélni.

Kovács Ágnes Zsófia

SZTE

Nézd meg az anyját, vedd el a lányát: Az érzelmi emlékezet motívumai S. Takács András és Cseke Eszter *Auschwitzban született* (2020) c. dokumentumfilmjében

A lépten-nyomon megjelenő Holokauszt-történetek alanyai ma már nem maguk a túlélők, hanem a túlélők leszármazottai. Cseke Eszter és S. Takács András egész estés dokumentumfilmje három Holokauszt-túlélő nő: nagymama, anya, és lány élettörténetét követve mutatja be a transzgenerációs trauma továbbélésének és kezelésének lehetőségeit a jelenben a másod- és harmadgeneráció szemszögéből. Az előadás e három generáció, azaz két anya-lány viszony, rendszerében elemzi a filmben kibomló érzelmi mintázatokat. Egyrészt Marianne Hirsch posztmemória-fogalma segítségével a női szereplők lassan sorjázó érzelmi és testi emlékeit veszi számba: a túlélőszerep változatait, a hallgatás és történetmesélés jelenben is zajló összjátékát anyák és lányok között, végeredményben a családi történetek feldolgozásából fakadó érzelmi tanulás folyamatát. Másrészt bemutatja, hogy a tévéműsor milyen filmes módszerekkel vonja be a nézőt ebbe a tanulási folyamatba. Az előadás tézise, hogy a magyar alkotópáros filmje népszerű tévés módszerekkel megjelenített, érzelmekre fókuszáló, gyógyulás-központú posztgenerációs Holokauszt narratívát jelenít meg.

Kövér-Van Til Ágnes

ELTE Társadalomtudományi Kar

„A férfiak emlékeznek, a nők megkövülnek” : A női Holokauszt trauma kutatásának küzdelme a nők tapasztalatának legitím megszólaltatásáért

A történelmi-társadalmi kollektív trauma szocio-kulturálisan meghatározott társadalmi folyamatokban (traumafolyamat) konstruálódik, mely folyamatok időben és térben lehorgonyoztak és elemezhetőek (Alexander 2012). Az előadás a Holokauszt trauma női szempontú kutatásának azon küzdelmét vizsgálja, amelyet a női emlékezet megszólaltatása és a speciálisan nők által átélt tapasztaltok elismertetése érdekében folytatott. A Holokauszt emlékezet női narratíváinak kutatását a trauma társadalomtudományi megközelítésének kontextusába helyezi és ezen keresztül kívánja megmutatni az emlékezés és traumakonstrukció társadalmi feltételeit. A vizsgálódás azokat a folyamatokat igyekszik felfejteni, amelyekben a társadalom, a nyilvánosság különböző terein keresztül legitimálja vagy elutasítja a trauma tapasztalatot, ez utóbbi esetben elbizonytalanítva, hallgatásra kényszerítve az áldozatokat.

Moise Gabriella

Angol-Amerikai Intézet, Debreceni Egyetem

Jeanne Duval nyomában: a „fekete múzsa” újraértelmezése Maud Sulter nőművészettörténetében

„A TÖRTÉNELMET A GYŐZTESEK ÍRJÁK
VAGY LEGALÁBBIS ÍGY MONDJÁK, LEGYEN ELÉG
HA AZT MONDOM, A TÚLÉLŐ
KI E MESE HŐSE KITEREGETI
NŐTÖRTÉNETÉT AZ ÚJRAEMLÉKEZÉS
SZÁRÍTÓKÖTELÉRE.”

Maud Sulter, „Egy rövid bemutatkozás”

A ghánai-skót származású Maud Sulter (1960-2008) – fotóművész, költő, kurátor, aktivista – 1997-ben megjelent versének záró versszaka komplex módon ragadja meg azt a kihívást, amellyel egy fekete női képzőművésznek a 80-as, 90-es években szembe kellett néznie, ha azt akarta, hogy a művészettörténetben és a művészeti szcéna intézményeiben helyet kapjon, hogy a kereten belülre kerüljön, ahogy ezt egy interjújában Sulter maga is megfogalmazza. Hogy mennyire nem idejétmúlt az említett korszak küzdelmeit tárgyalni 2022-ben, az is jól jelzi, hogy az idei Velencei Biennálén két nagyhatalmat is fekete női művész képviselt, megérdemelten, de nem kevésbé megkévsze: Nagy-Britanniát Sonia Boyce, az USA-t Simone Leigh. Ezzel mindketten (nő)történelmet írtak mint az első (!) fekete nőművészek, akik nemzetük pavilonjában megjelenhettek. Sulter számos művészeti formában igyekezett láthatóságot teremteni a történelemből és a művészettörténetből kiírt, elhallgattatott, ha tetszik, kiretusált fekete nőtársainak; egyikük Jeanne Duval, akinek az alakja átszővi Sulter szinte egész munkásságát. Duval, akit gyakran csak Baudelaire fekete múzsájaként vagy „a fekete

Vénuszként” említenek, egyfajta emancipatív médiumként szolgált Sulter számára. Sulter a Syrcas sorozat kollázsaiiban, egy versciklusban és a „Les Bijoux” önarcképsorozatban teszi jelenvalóvá és láthatóvá Duval alakján keresztül, a diaszpórában élők hiátusos történelmét és az afrikai kulturális örökséget.

Molnár Csilla

Soproni Egyetem

A feledés vizuális reprezentációi Christos Nikou: *Almák* (2020) című filmjében

Előadásomban az *Almák* című, 2020-ban készült görög játékfilmet értelmezem társadalmi nemi összefüggésben. A műben megjelenő szereplők közös vonása, hogy traumatikussá vált múltjuk elől a felejtéssel próbálnak menekülni. Esetükben ez hirtelen átzuhanás a teljes amnéziába. Mindez járványszerűen tör rá a többnyire negyvenes éveikben járó nőkre és férfiakra. A filmbeli történet kifejtésének nyomán felvetődik, hogy a női és férfi főszereplő számára nemcsak az emlékezetnek, de a felejtés erőfeszítéseinek is megvan a feminin és maszkulin kontextusa. Az alkotásban nagy szerep jut a szimbolikus tárgyoknak és gesztusoknak, legfőképpen az almának, amelynek elfogyasztása mintegy az amnéziára törekvés vizuális reprezentációja, legalábbis a történet fordulópontjáig. A narratíva hézagai, a képi világ szűkössége egy olyanfajta közvetett reprezentációt eredményez, amely emlékeztet bennünket a történetmondás, és ezen keresztül az egyéni identitás törékenységére.

Olvasatomban a számos értelmezési lehetőséget nyitva hagyó történetben több gender alapú kritikai szempont is adódik. Az egyik ilyen, hogy amennyiben a felejtést összetett interpretációs stratégiaként értelmezzük, a traumatikussá vált múlt és identitás feladása a társadalmi nemi szereplehetőségek és elvárások miatt mást jelent a férfi és a nő számára. Úgy vélem, történetük különbsége arra is rámutat, más-más arányban jelenik meg náluk az emlékezetnélküliségre tett erőfeszítés és a hiány képének fenntartása, mivel a maszkulinitás még ebben az állapotban is nagyobb mozgásteret, szabadságot biztosít a férfi számára, míg a nő traumatikus élettörténete sokkal szilánkosabb, hézagosabb, a film világában is háttérbe szorítottként jelenik meg. Mindez egyúttal rámutat az egységes én konstruált voltára, amelyen a hagyományos férfi önéletírás alapul.

Simon Lehel Alpár

Független kutató

Queertörténetek és emlékezet Magyarországon

Kisebbségi magyar sors, melegség, kényszerpszichiátria, 11 évesen: mindez nem messze történt, 1986-ban, szülővárosomban, Kolozsváron. Ezt is egy mélyinterjú-sorozatban tártam fel 2006 és 2008 között, amelyet magyar LGBTQ-emberekkel készítettem, a „meleg gyermekkorokról”. Élő emlékezet, szubjektívként a legobjektívebb, és legfőképpen saját. Személyes queertörténetek az '50-es évektől az ezredfordulóig, sajátos magyar perspektívában. Itt ugyanúgy helyet kap az '50-es évek ELTÉ-s egyetemista meleg szubkultúrája, a „kádári örökség” álszabad és nyomasztó volta, de Ceausescu melegellenes terrorja is, amelyet 1986-ban még az elektrosokkal való fenyegetés majd „kezelés” is fémjelzett, 11 éves meleg fiúval, gyermekpszichiátrián. A magyar LGBTQ-emberek emlékezete egy sajátos regionális, ugyanakkor univerzális retrospekció, és sajnos, nem csak visszatekint, de ismét megél. Egy végtelenül traumatizált középkorú és idős, marginálisból kirekesztetté vált közösség, ahol 1952-től is lehet félni és hallgatni, permanensen, ugyanúgy, ahogy 1975-től a jelenben is név nélkül bujkálni, de a 11 évesen kényszergyógykezelt erdélyi magyar arisztokrata is válhat budapesti melegaktivistává, a '70-es években Magyarországon megvert meleg jogász is disztinkváltni tud történelem és emlékezet között. A '90-es évek „magyar gyermek melegjei” vizsgálatomban szinte mind a nyílt felvállalás képviselői, jelenleg is. Előadásom tematikája a három korszak összehasonlító szociográfiai elemzése a kortárs, „már felnőtt” magyar LGBTQ-alanyaim nyílt felvállalásra adott differenciált válaszainak tükrében. Ez annál is aktuálisabb, mert nyíltan homofób közpolitikánk csak ennek híján tudja megismételni a múltat. Emlékszem.

Strickland-Pajtkó Ágnes

EKKE, PTE

A feminizmus és emlékezet sajátos megjelenései Báró Orczy Emma önéletírásában

Az előadás célja báró Orczy Emma *Links in the Chain of Life* című önéletrajzának gender-szemponútú elemzése. Báró Orczy Emma személyét és munkásságát magyar-angol kettős kötődésén keresztül lehet a maga teljességében megérteni: az felépített angol identitás és az angol szabadelvűség ünneplése és megélése mögött esetében ott bujkál a magyar arisztokrácia konzervativizmusa. Az író attitűdje a nőmozgalmakhoz és a női emancipációhoz is hasonlóan ambivalens: egyrészt nem áll ki a szüfrasztett mozgalom, és az elsőhullámos feminista törekvései mellett, ám eredményeiket később kihasználja, azokra támaszkodik. Ő maga is szakít a hagyományos női szereppel: a

családhoz képest a munka, a siker és az anyagi jólét megteremtése számára az elsődleges. Báró Orczy Emma önéletírásának fókuszában nem a kontextus, vagy a politikai-történelmi környezet áll, sokkal inkább a rendkívül tudatosan megalkotott 'angol nőíró' homlokzat elemeinek bemutatása és életvégi igazolása. Nincsenek vallomások, kitarulkozások: helyette egy rendkívül sikeres életút öntudatos és büszke összegzése. Az előadás elsősorban az Orczy memoárjában hangsúlyosan megjelenő identitásképző stratégiákat kívánja bemutatni, mely mentén a magyar vidéki bárókisasszony modern és ünnepezt angol írónőként alkotja újra magát, másodsorban pedig a londoni szüfrasset-mozgalom első kézből való leírására s az írónak az ehhez való ellentmondásos viszonyára kíván rávilágítani.

Szabó Eszter Ágnes

ELTE-SEK Vizuális Művészeti Tanszék

"Ilyen ma egy lány"_Nőkép Magyarországon a rendszerváltás előtt, a női popzenei előadók dalszövegeinek tükrében.

DLA disszertációmban hangsúlyos szerepet kap a popkultúra, mint globális jelrendszer kutatása, ezen belül a popzene széleskörű hatásmechanizmusának vizsgálata. Ezen belül az egyik kutatási fókuszom a "glamrock" kialakulásától az "Új Romantika/New Wave" stílusáig tart, amikben felismerhetők Susan Sontag, CAMP fogalmának az életmódra gyakorolt hatásai, mint pl.: öltözködés, szexuális irányultság kifejezése, transition és tarnsmission. Ennek a popkulturális periódusnak a hatásait/átszűrődését vizsgálom magyar alkotók munkáiban - illetve ennek a jelenségnek a próbálkozásait, illetve hiányát - a magyar popzenében. Kutatásom tárgya az első magyar női rockzenekar, a Beatrice dalszövegei, mellett Szűcs Judit, Kovács Kati és Zalatnay Sarolta dalszövegeinek elemzése és az ebből kirajzolódó nőkép az 1970-es, '80-as években. A magyar popéletre jellemző nosztalgia, a nagy "slágerek" rendszerváltás előtti emlékezete, a hivatalos kultúrpolitika részét képezi. A múlt századi szövegek értelmezése generációs különbségekre hívja fel a figyelmet a mára megváltozott szemléletmódhoz és fogalomrendszerhez képest. A férfi előadók szövegeiből kiolvasható a nők társadalmi pozíciója, de női előadók szövegeiben az ehhez való alkalmazkodásnak, az önreflexiónak, a kor szokásainak való megfelelés, vagy éppen ellenvetés is megjelenik. Ezt szeretném felvázolni a konferencián az "örökölt sorsok, poszt-memória" kérdéskörben.

Szélpál Livia Klára

PTE BTK, Anglisztika Intézet, Angol Nyelvű Irodalmak és Kultúrák Tanszéke

George Floydra emlékező falfestmények, mint az emlékezet helyei

George Floyd 2020. május 25-én, rendőri intézkedés következtében vesztette életét Minneapolisban. Halála az Egyesült Államokban tiltakozó hullámmá váltott ki, és okot szolgáltatott a rasszizmus, a rendőrségi erőszak és a társadalmi egyenlőtlenségek problémájának újbóli felvetésére. Halálának második évfordulója alkalmából több rendezvénnyel emlékeztek meg Floydról, akinek halála a faji egyenlőtlenségek elleni harc jelképévé vált és hatást gyakorolt az amerikai társadalom minden területére, az igazságszolgáltatás megváltoztatására irányuló reformmozgalmaktól kezdve, a művészeteken át a sportig. Előadásomban elsősorban a Floydra emlékező 115 amerikai falfestményt vizsgálom, mint az emlékezet helyeit, valamint annak a tendenciának az okait keresem, hogy halálának második évfordulóján mindösszesen 37 Floydról készült falfestmény maradt érintetlen. Az a művészet, amely egykor az afroamerikaiak újabb öntudatra ébredését követelte és dokumentálta a mozgalmat, elhalványulni látszik a falfestményeken. Prezentációmban mindezek összetett okait vizsgálom, amely a COVID-19 világjárvány hatásaival is összefügghet és a mai napig hatással van az életünkre. Ahogy Zadie Smith 2020-as *Intimations* című esszégyűjteménye sugallja a világjárvány és a rasszizmus 'vírusa' áthatja életünket, és olyan kérdéseket feszeget, amelyeket a 2020-as év hozott felszínre az életünkben. Mi az „új normális” ('new normal')? Hogyan alkalmazkodhatunk ehhez az új valósághoz, amely a George Floyd falfestmények lerombolásában/eltűnésében is tükröződni látszik? Ezek a kérdések még több kérdést generálnak, mintsem válaszokat kaphatnánk, ugyanakkor fontos ezekről a társadalmi felelősséggel bíró emlékezetpolitikai kérdésekről beszélni.

Takács Erzsébet

ELTE TÁTK

Genderkutatások a hetvenes évek Magyarországon. Örökség és kitekintés.

A hazai családszociológia történetének feltérképezése során (Takács 2021) belefutottam abba a történelmi vélekedésbe, hogy a korszak kutatói teljesen érzéketlenek voltak a gender szempontokra (Bartha 2019:121). Felmerül a kérdés, vajon teljesen a feledésbe mentek Ferge Zsuzsa, Koncz Katalin, Márkus Mária, Molnárné Venyige Júlia, Szalai Júlia és a többiek által a hetvenes években írt gender tanulmányai? A válasz nyilvánvaló nem, a hazai szociológia folyamatosan épít(ett) ezekre a tudásokra. Ugyanakkor talán nem véletlen az elhamarkodott történelmi kijelentés: a hetvenes évek második felétől ezek a kutatások egyre kellemetlenebbé

váltak a politikai vezetés számára is, hiszen olyan – nem csak szakmai – nyilvánosságban felvetődő kérdéseket jelenítettek meg, mint a kettős terhelés kapcsán megfogalmazott fizetett/fizetetlen (azaz kizsákmányoláson alapuló) munka problémája, a háztartási munka társadalmasításnak bukása, ebből kifolyólag az egyenlőtlenség növekedése a nők között (a kettős terhelésből adódóan éppen a munkásosztály szakad le jobban lehetőségeit illetően), a „férfiak «testére szabott» munkahelyi, vezetői pozíciók”. Érzékletes szövegekben írták le a – későbbi kifejezéssel – üvegplafon, üvegfal jelenséget, leszögezték a női emancipáció elakadását, a hagyományos nemi szerepek továbbélését, a nők otthontartásának („anyabér”/GYES) negatív következményeit. Miközben felsőbb utasításra több projektet is indítottak a női munkavállalás és családi szerepek vonatkozásában, hiszen sokan a női munkavállalást a gyermekvállalást nehezítő tényezőket tényezőnek tekintették, szeretném körüljárni, miért tört meg a kutatók hetvenes évekbeli lendülete a fenti kérdések vizsgálatában.

Taskovics Viktória

SZTE-BTK

Vizuális napló, autofotográfia: az emlékezés modelljei Patti Smith memoárjaiban és a közösségi médiában

Patti Smith (1946-) amerikai író, költő, zenész, képzőművész munkásságában a fotográfia, mint médium, látásmód, narratív toposz kiemelt jelentőséggel bír. *Horses* (1975) című debütáló lemezének ikonikus portróját készítő Robert Mapplethorpe modelljeként vált világszerte ismertté a rock n roll ábrázolási hagyományait felforgató, androgün külsejű alkotó. Smith idővel maga is polaroid kamerát ragad, és fotóalanyból fotográfussá lép elő. A kamera Smith állandó társa zarándoklatai során, naplójegyzeteiből összeállított memoárjaiban a fotó és a szöveg sajátos dinamikája a traumatapasztalat elbeszélhetőségének, az álomszerű jelenetek ábrázolhatóságának határait feszegeti. A memoárokban, mint vizuális naplókban található reprodukciók, portrék, zsánerképek, tárgyak gyűjteménye kulturális archívumként és önmuzealizációs gesztusként is értékelhető. Ugyanakkor a fotók irányította történetmesélés a materiális hordozót, mint emlékhelyet, az emlékezést, mint intermediális performanszt mutatja fel. A fotók, mint az emlékezet tárgyai és a trauma médiumai Smith számára az identitáskonstrukciója kiemelt állomásait jelentik. Az egyes személyekhez tartozó ereklyék portrévá avanszálódnak a gyászoló lencséje előtt. Smith számára a közösségi média (Instagram) is új felületet és önkifejezési lehetőséget jelent: előadásomban arra is kitérek, hogy a megváltozott mediális környezetben miként módosul a vizuális napló koncepciója.

Tatai Erzsébet

Bölcsezzettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézet

Háborúban megerőszkolt nők emlékezete. Egy budapesti emlékmű-pályázat

Amikor 2021-ben a Főváros Önkormányzata szakmai és civil szereplők bevonásával pályázatot hirdetett a háborúban megerőszkolt nők emlékművének megtervezésére és majdani megvalósítására, még nem tudhattuk, hogy ez ma Európában mennyire aktuális lesz.

A pályázat egy komplex, az *Elhallgatva* című projektbe ágyazódik, melynek célja – egy emlékhely megalkotásán és a pályázat alapos (teoretikus, történettudományi és művészettörténeti) előkészítésén keresztül – az emlékezetpolitikai konszenzus és a nők elleni háborús erőszak társadalmi megítélésének alakítása volt.

A projekt honlapja (<https://www.elhallgatva.hu/>) kutatási területet kínál, olvashatók rajta a témával kapcsolatos tanulmányok, interjúk a pályázat megvalósulásáról, láthatók a győztes pályaművek makettjei. Megjelent tanulmánykötet (szerk. András Edit, Pető Andrea, Mélyi József), a harminchat beérkezett pályaműből a zsűri által kiválasztott munkákból kiállítást rendeztek a 2B Galériában. Jól látható tehát az egész projekt, reflexiói azonban gyérek.

Előadásomban (a zsűri egyik tagja voltam) ismertetem a pályázatot, a műveket, az emlékmű, illetve specifikusan az „erőszak emlékműve” által felvetett kérdéseket, neurotikus pontokat. Az emlékezet feminista teóriáinak elemzése vagy továbbgondolása helyett a pályaművek bemutatásával gyakorlatiasabb megközelítést részesíték előnyben. Az értelmezés középpontjában az emlékezés helyeinek problémái általában, konkrétan a megerőszkolt nők emlékezetének vizuális ábrázolásának lehetőségei állnak. Továbbá azt vizsgálom, hogy a kortárs nyelven megszólaló, már létező emlékművek milyen háttér tapasztalatot jelenthettek a budapesti emlékműre pályázók számára, és, hogy azok kontextusában miként értelmeződnek a szóban forgó pályaművek.

Tóth Andrea

Szeged Tudományegyetem

A láthatatlan múlt nyelve

A namíbiai születésű és német származású multimédiaművész, Nicola Brandt dokumentumfilmhez közelítő gyakorlata a szubjektivitás, a temporalitás és a testet öltés/testbe zártág kérdéseit feszegeti, beágyazva ezeket a helyek és a poszt/koloniális emlékezet közötti feszült kapcsolatba. *Indifference* (2014) című

rövidfilmjében Namíbia német gyarmatosításának még mindig fájdalmas társadalmi hagyatékát igyekszik felfejteni egy ovaherero és egy német nő haláláról, a halál túléléséről és a pusztítás színhelyének látványossággá válásáról szóló narratíváján keresztül. Az aranyban, gyémántban gazdag és németek által anektált Namíbia a 19–20. század fordulóján rengeteg német telepest vonzott, de a földjeik erőszakos elvételét a helyi bennszülött törzsek ellenállással fogadták, az ellenállás pedig a németek részéről népiirtásba torkollott: az Ovaherero és Nama törzs tagjait kivégezték, koncentrációs táborba zárták vagy a sivatagba száműzték, ami egyet jelentett a halállal. Brandt kisfilmje ennek a népiirtásnak azt az oldalát próbálja megmutatni, ami a turistalátványosságok köré épülő 21. században sokszor láthatatlan marad: van-e tere és nyelve a párbeszédnek a német megszállók leszármazottja és a lemészárolt Ovehererok utódja között. Előadásomban ezt a lehetséges teret és nyelvet keresem.

Tóth Zsófia Anna

Szegedi Tudományegyetem

Emlékezet és múlt-rekonstrukció Alice Munro *The Progress of Love / A szeretet útja* című novellájában

Alice Munro munkáiban gyakran foglalkozik az emlékezés és emlékezet kérdéseivel és hogy mindez hogyan alakítja az adott karakter identitását és világképét, de *The Progress of Love / A szeretet útja* egy különösen érdekes történet abból a szempontból, ahogyan Fame, a novella hősnője, emlékfoszlányokon és alternatív (mások által elmondott) visszaemlékező narratívákon keresztül újra és újra rekonstruálja a saját és egyben a családja múltját és próbál kiszabadulni a családi „átokból,” ami a női tagokat érinti generációkon átívelve. A történet abból a szempontból is igen érdekes ahogyan a kanadai és az amerikai identitásokat ütközteti, az adott kultúrák értékrendjével együtt, és értékrendbeli/kulturális konfliktusokat is látunk ahogyan a múlt átíródik, amikor az amerikai nagynéni elmondja a saját verzióját a gyerekkori történeteknek. Ezzel egyidőben egy másik érdekes folyamat is megindul, hiszen az alapállás az a tragédia és az átok, amivel a hősnőnk küzd (amit az anyjától örökölt), de a nagynéni verziója átírja a múltbeli eseményeket és komikussá teszi őket. Tehát azt is szeretném bemutatni előadásomban, ahogyan a tragikus és a komikus látásmódja ugyanazon eseményeknek a többszörös nézőpont (multiple focalization) során egy sokkal komplexebb képet ad az eseményekről és hogy Fame hogyan tud közelebb kerülni az igazsághoz és saját megváltásához. A történet szerkezete maga is olyan, mint egy emlékezés, mert szaggatott emlékfoszlányokon keresztül (szinte vizuálisan is), nem kronológikus módon történik a múlt rekonstrukciója (akárhogyan el lehet kezdeni olvasni vagy ugrálni a történetben) mégis érthető az ok-okozati összefüggés az események között és a helyes időrend. Tehát előadásomban azt szeretném bemutatni, ahogyan az

amerikai és a kanadai, illetve a komikus és a tragikus látásmódok ütköznek ebben a történetben és a hősnő életében/identitás (re)konstrukciójában és hogyan vezet ez a múlt megértéséhez és egyfajta megbékéléshez is.

Urbanik Tímea

SZTE JGYPK Szakképzési, Felnőttképzési és Tudásmenedzsment Intézet

Női napló férfi olvasója/írója (avagy hogyan jegyzetelte ki Mészöly Miklós Baskircsev Mária naplóját)

Mészöly Miklós azok közé a huszadik századi írók közé tartozik Esterházy Péter, Parti Nagy Lajos és Weöres Sándor mellett, akik hangsúlyosan használtak női elbeszélői hangot is prózájukban. Az *atléta halála* című regénye és a *Pontos történetek útközben*, melynek társszerzője felesége, Polcz Alaine volt, ennek a legjobb példái. Írói munkáját folyamatos adatgyűjtés előzte meg. Olvasói érdeklődésének egyik fontos területe volt a naplók olvasása. A műfajnak egy sajátos vonulatát képezik a női naplók. Mészöly könyvtárának részei Anna Nahowski, Blaha Lujza, Cosima Wagner, Kölcsey Antónia, Szántó Judit, Virginia Woolf és Vajda Jánosné naplói, emlékiratai. A női naplókon keresztül az önkifejezés, az emlékezés egy fokozottabban személyes vonatkozása, az események érzelmileg átélt formái kapnak teret. Utolsó, hosszabb lélegzetű prózai művének, a *Családáradásnak* egyik szereplője, Júlia naplót ír. Mészöly egyik, jelenleg még kéziratban lévő műhelynaplójában oldalakon keresztül jegyzeteli ki Baskircsev Mária két kötetes naplóját. Ilyen alapos kijegyzetelésre nem sok példát találhatunk a többi, publikált *Műhelynapló*kban. Baskircsev Mária naplója divatos olvasmány volt Magyarországon hatalmas sajtóvisszhanggal, s két fordítása is megjelent. Az ukrán/orosz származású és francia nyelven író festő- és szobrász tragikusan rövid életútja mellett alakjának a nőtörténeti vonatkozásai is érdekfeszítőek. Az előadásban azt vizsgálom, milyen jellegűek, témájúak, stilisztikájúak Mészölynek a naplóbeli kiemelései, s mennyiben szolgáltathatnak alapanyagot az íróknak.

Verebes Ingrid

ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola

A magyarországi családszociológia tudománytörténeti kérdései

Az előadás a magyarországi családszociológia társadalmi, gazdasági és politikai környezetét, illetve beágyazottságát tekinti át a tudományág intézményesüléstől (1960-as évek) a rendszerváltozás időszakáig. Az előadásban szó lesz a családszociológia és a demográfia viszonyáról, a hasonló kutatási témákról, a két tudományág megkülönböztetésének, határainak kérdéséről, valamint a népesedési vitáról. Röviden bemutatásra kerül a tudományos mező, az intézményrendszer, a

családszociológiai kutatások szinterei (KSH, MTA Szociológiai Kutatóintézet, egyetemi szféra), a fontosabb szereplők, valamint a nemzetközi kutatási gyakorlatok, együttműködések hatásai. Az előadásban körbejárunk néhány ellentmondásosnak tűnő jelenséget is a magyarországi családszociológia történetében: Hogyan jelenhet meg a családszociológia szabadon kutatható, politikai kontroll nélküli területként a vizsgált időszakban, míg más tudományágak (így a demográfia) esetében elvárásként fogalmazódik meg az öncenzúra? Hogyan lehet a KSH egyszerre a politikai hatalom által befolyásolt állami intézmény (ahol „bizonyos következtetéseket nem lehetett levonni, és bizonyos szavakat nem lehetett használni”) és nyugodt, színvonalas kutatási műhely, mely politikai okok miatt „partvonalra tolt” kollégákat is foglalkoztat? Az előadás gerincét ismert kutatókkal (Andorka Rudolf, Cseh-Szombathy László és Somlai Péter) készített interjúk adják, melyek egyrészt segítik rekonstruálni a korabeli működésmódot és viszonyokat, másrészt felvetik a fenti ellentmondásokat. Az interjúk elemzésekor azt is szem előtt kell tartani, hogy ezek egyéni narratívák, amelyekre hatást gyakorol az interjúalany időben változó mezőbeli pozíciója, retrospektív látásmódja, az interjúer személye és kérdései, a szövegek értelmezését pedig az olvasó fókusza és pozíciója is befolyásolja. Az előadás célja, hogy a családszociológia történeti áttekintésen keresztül közelebb kerüljünk a mai pronatalista, az egyenlőtlen nemi viszonyokat elfedő „családközpontú” népesedési diskurzus – mint biopolitikai eszköz – működésének megismeréséhez.

Zsadányi Edit

ELTE Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Tanszékmányi Tanszék

A feminista-queer narratológia koncepciói és az apaság kérdése Kertész Imre *Kaddis a meg nem született gyermekért* című regényében.

A konferencia történetiséget előtérbe helyező koncepcióját figyelembe véve, előadásomban a feminista narratológia utóbbi három évtizedének történeti alakulásáról szeretnék rövid áttekintést nyújtani koncentrálna az alapvető tendenciákra, a legfontosabb koncepciókra, a megközelítési módok változására a strukturalista felfogásoktól, a posztmodern elméleteken keresztül az interszekcionális felfogásokig és a hazai képviselőkhig. Az utóbbi időben több összefoglalás született a feminista narratológiáról, előadásomban elsősorban Ruth Page összegző írásaira és Susan Lanser újabb munkáira hivatkozom. A továbbiakban a posztklasszikus irányzathoz tartozó feminista-queer narratológia néhány fontos kategóriájára hívom fel a figyelmet: queer hang, queer idő és a queer negativitás. Bemutatom, hogy a queer narratológia szempontjainak alkalmazása hogyan képes klasszikus magyar irodalmi alkotások, esetemben Kertész Imre: *Kaddis a meg nem született gyermekért* című mű igen gazdag recepciótörténetét tovább folytatni. Értelmezésem szerint az apaság

elutasításával a rendszer újabb nemzedék általi megerősítését utasítja el a regény. A lázadás a privát szférában történik, mint ahogy a totalitarizmus az emberi életek legbensőbb magánéletébe gázolt bele. Kilépés történik a tagadásba, kilépés az apalevű és az apaság meggyökeresedett nézeteit mechanikusan ismétlő civilizáció rendjéből. A narrátor a tagadásra alapozódó gondolatfutamokban újra és újra, koncentrikus köröket írva hoz létre egy sajátos queer negatív tér-időt, amely az asszimilációra képtelen sorstalanok tér-ideje. Azoké, akik látszólag jelen vannak a főáramú társadalomban, ám mégsem tudnak azonosulni annak alapvető nézeteivel, például a férfiassághoz automatikusan kapcsolódó apaság elvárásával.

Jegyzetek

